

PAPER DETAILS

TITLE: İlahiyat Fakóltesi Mezunu (İlahiyatçı) Sorumluluğu

AUTHORS: Osman ZÜMRÜT

PAGES: 9-22

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/188508>

İLAHİYAT FAKÜLTESİ MEZUNU (İLAHİYATÇI) SORUMLULUĞU

Prof. Dr. Osman ZÜMRÜT*

ÖZET

Bu makalede İlahiyat Fakültesinde öğrenim görmüş ilahiyatçıların mesleği ile ilgili kariyer ve sorumlulukları irdelenmektedir. Özellikle çağımızda ortaya çıkan sorunlar karşısında ilahiyatçıya önemli görevler düştüğü hatırlatılmakta ve onun vazgeçilmez olduğuna işaret edilmektedir. İlahiyatçının mesleğini severek ve onunla bütünleşerek icra etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca ilahiyatçı gençlerde bulunması gereken ahlaklı, sabırlı özverili, iyi örnek olabilme gibi birkısım vasıflara işaret edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat Fakülteleri, İlahiyatçı, İlahiyatçı Sorumluluğu

21. yüzyıl başlarında dünyada her yönden sosyal, siyasal, hukuksal ve teknolojik açılardan birçok değişim yaşandı. Ama bunların en gözlemlenebileni, 1990'lı yıllarda yaşanan ve etkisini halen sürdüren Soğuk Savaş'ın bitişiydi. Bu olay, dünyanın jeo-politik konumunda ve Uluslararası ilişkilerde beklenti ve tutumları değiştirdi. Bu dönemi üç değişim belirledi.

Birincisi, Sovyetler Birliğinin dağılması, dünyaya barışçıl Amerikan-cılığı (Pax Americana) empoze edeceğini beklenen tek süper güç olarak ABD'yi bıraktı. Oysa ABD'nin Afganistan hareketi, Irak Savaşı nedeniyle beklentinin tam tersi oldu.

İkincisi, çatışmaların daha dar ve jeo-stratejik bölgelerde olmasıdır.

Üçüncüsü, açılan sınırların hem pozitif hem negatif sonuçlarıyla beraber küreselleşmeye ve gelişme bölgelerine imkan sağlamasıdır.¹

İletişim, seyahat serbestisi ve sermaye akışının kolaylaşmasıyla birleşerek uluslararası terörizmin kapsamını genişletti. Yaklaşık yüz ülke 2. Dünya Savaşından beri yapılan terörist eylemlere hedef oldu.² İslamî terörizme Müslümanların kendilerinin savunmasızlığının bir yansıması olarak terörizmin dayandığı ülkelerin 34'ü Müslümanlığın egemenliğindedir.³

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı-SAMSUN.

¹ Saul Bernard Cohen, **Geopolitics of the World System**, Rowman and Littlefield Publishers, Inc., Lanham-Boulder-Newyork Oxford, 2003, s.87.

² Saul Bernard Cohen, **Geopolitics of the World**, s.88.

³ Saul Bernard Cohen, **Geopolitics of the World**, s.91.

1996'da Birleşik Devletlerin anti-terörizm ve ölüm cezası yasasına göre ülkenin menfaatlerini ve güvenliğini tehdit eden yabancı terörist organizasyonların belirlenmesi gerekti. 2000 yılında, bu gibi 29 organizasyon belirlendi. Bunların en büyük kısmı Müslüman gruplar, özellikle Arap kökenli olanlardı. Terörist organizasyonların en tehlikelisi olan el-kâide, şubeleri dünyanın 37 ülkesinde bulunan bir ağıdır. (Bazı tahminler 60 ülkeye kadar çıkıyor)⁴

İslamın veya Müslümanların terörist gibi algılanması sonucunu doğuran dünyadaki bu oluşum, kuşkusuz ülkemizi büyük ölçüde etkilemektedir.

İlahiyatçının meslekî sorumluluk ve sorunları çözmek görevine, şimdilik bu oluşumun etkisini ortadan kaldırmak veya azaltmak sorumluluğu Müslümanlığı anlatmayı veya Müslümanlara öncülük etmeyi üstlenecek Türkiye Cumhuriyeti İlahiyatçıları'nın işi daha da ağırlaşmıştır.

Buna bir de Amerika Birleşik Devletlerinin geçmişte oluşturduğu Sovyetler Birliğini kuşatmak için "Yeşil Kuşak Uygulaması" stratejisinin "İlmli İslam" stratejisine dönüştürerek sömürgeciliğe dine dayalı direnme gücünü kırma amaçlı stratejisi de eklenince Türkiye Cumhuriyeti İlahiyatçıları'nın işi ve sorumluluğunu çok daha artmıştır.

O nedenle İlahiyatçıların öğretim ve eğitimi ülkemizin ve ulusumuzun geleceği açısından çok önem kazanmıştır.

Ancak şunu itiraf edeyim ki, ilahiyatçılar bu görevini yapmakta istenen başarıyı elde edemiyor.

Sanıyorum ki, Türkiye'deki bilim insanları "Laik, Atatürk Milliyetçiliğini ve Çağdaşlık" ilkelerini tartışan İlahiyatçı değil, bu ilkeleri yürekten kucaklayan, bu ilkeler kucaklandığı zaman hem Türkiye Cumhuriyeti'nin iyi bir yurttaşı hem de iyi bir Müslüman olunacağını haykıran ilahiyatçı kuşak yetiştirmelerini isterler. Yoksa ufak bazı değişikliklerle kendinizi kandırmış ve ileride daha da güçlenmiş şeriatçı siyasal oluşumun sadece arka bahçesini değil, ön bahçesini de hazırlamış oluruz. Devletimizin yüce yetkilileri ve sorumluları Türkiye Cumhuriyeti Devletini şeriatçı, dini siyasete alet edeceklerle hiçbir şekilde teslim etme düşüncelerine ve çabalarına izin veremeyeceğine ve yurttaşının her türlü din özgürlüğünün tadını çıkaracağı ortamı için gereğini yaptığına ve yapacağına inancım tamdır.

Din, bireyi, toplumu, gurubu veya grupları ve insanlığı etkisinde ve kapsamında tutan köklü, güçlü bir kurumdur insanlığın kabile yaşamından çağdaş uluslara varıncaya değin, geçirdiği evrelerde herkes din

⁴ Saul Bernard Cohen, **Geopolitics of the World**, s.91.

kurumunun doğrudan veya dolaylı olarak içindedir, en azından yaşamının bir bölümünde etkisindedir.

İlahiyatçı öğretim ve eğitimi tarihsel süreçte işlevsel olarak uygulamada yerini aksaklıklara rağmen korumuştur.

Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine geçiş sürecinde şu gelişmeler ortaya çıkmıştır diyebiliriz: Osmanlı döneminde din eğitime ilişkin son değişiklik 8 Mayıs 1916 da Şeyhülislam Musa Kazım Fendi'nin sorumluluğunda uygulamaya konmuştur. Emrullah ve Hayri Efendi dönemlerinde din eğitimi ıslah(düzeltilme) için çabalar harcanarak nizamnameler çıkarılmıştır.

Osmanlıların son dönem uygulamasına göre, din eğitiminde uzmanlık alanları esas alınarak din eğitim uygulamaya başlamış tır. Sözgelimi, vaizlik, hatiplik için dersler açıkça okutuluyordu. Bu cümleden olarak "Vaizler Medresesi" (Medresetu'l-Vaizin) 28 Aralık 1912 yılında "Vaizler Medresesi Yüksek Okulu" programına İslamî derslerin yanı sıra Fen Derslerinden: Hendese, Hesap, Cebir, Hikmet, Kimya gibi dersler ile, Felsefe, İktisat, Sağlığın Korunması (Hıfzısıhha) ve Beden Eğitimi gibi ders alındı.

1913 yılında "İmamlar ve Hatipler Medresesi" (Medresetul'-Eimme ve'l-Huteba) yüksek okulu imam, Hatip ve müezzin yetiştirmek amacıyla açıldı. Bu din eğitimi yüksek okulu Evkaf-ı Hümayun Nezaretine(Vakıflar Bakanlığına) bağlı idi.

Bu iki yüksek okulu daha sonra "Medresetu'l-İrşad" adı altında "meşihat" (Şeyhülislamlık) makamına bağlı olarak eğitime devam etmiştir.

Bu arayış ve çabaların çağdaş Türkiye Cumhuriyeti devletinin doğmasına katkıları olduğunu söylemek doğru olsa gerektir. 1924 yılında yürürlüğe giren "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" (Eğitim Birliği Yasası) medreseleri kaldırır. Ancak din eğitime olumlu bakarak ortaöğretim düzeyinde 4 yıllık "İmam-Hatip Okulları" ile, yükseköğretim için "Darülfünun"a bağlı "İlahiyat Fakültesi" açılmıştır.

1932-1933 Ders yılında gerek İmam-Hatip Okulları gerekse İlahiyat Fakültesi, halkın da mezunlarının istihdam olayı yasal olarak açık olmadığı gerçeğinden dolayı tercih etmediği için öğrenci bulunmaması gerekçesiyle kapanmıştır.

1946'da "İmam-Hatip Kursları", 1949'da Ankara Üniversitesine bağlı "İlahiyat Fakültesi" ve 1951'de "İmam-hatip Okulları" öğretime sokulmuştur.

1959'da, 1962'de Konya'da Kayseri'de, 1966'da, İzmir'de, 1969'da, Erzurum'da, 1975'de Samsun'da, 1979'da, Yozgat'ta birer Yüksek İslam Enstitüleri öğretime açılmıştır.

1971'de Erzurum'da Atatürk üniversitesine bağlı bir İslami İlimleri Fakültesi kurulmuştur. Bu Fakülte de 1982'de Erzurum Yüksek İslami Enstitüsü ile birleştirip İlahiyat Fakültesine dönüştürülmüştür.

Diyanet İşleri Başkanlığında görevli imam-hatip okulu mezunlarının yüksek öğrenime kavuşturulabilmesi amacıyla 1989'da iki yıllık "İlahiyat Meslek Yüksek Okulları" öğrenime açılmıştır. Aslında bu okulun hedefi, mevcut görevli imamların 1.dereceye yükselmesini sağlamak olarak değerlendirilebilir. 1981'de Yozgat Yüksek İslam Enstitüsü kapatılırken, diğerleri 20 Temmuz 1982'de İlahiyat Fakültelerine çevrilerek yöre üniversitelerine bağlanmıştır.

Ülkemizdeki Din Eğitiminin Genel Karakteristiği

"Falan alim şöyle dedi" "Falan Fakülte öğretim elemanı şöyle buyurdu" gibi ifadeler ve anlatımlar yığınlar tutmaktadır. Bu ise, genel kültür düzeyi düşük kesim ile, genel kültür düzeyi yüksek ama dini kültürden yoksun veya din olgusunu toplumsal, etkin bir olgu olarak kabul etmeyen kesim için ihtiyaç olan dini bilgiyi vermekten uzaktır. Bu ihtiyaç sağlıklı yolla (Devlet-Millet) eliyle karşılanmayınca, bu ihtiyacı karşılayacağını iddia eden dini gruplar, hatta siyasi partiler doğuyor. O nedenle, çağdaş insanın, başka bir deyişle, çağın insanının dini ihtiyacını karşılayacak din eğitimi ve öğretimi kaçınılmazdır. Bunun bugün mutlaka kamu hizmetinin en önemlisi olarak Devlet-Millet eliyle girişimde bulunarak yapılması zorunludur.

Din, işlevini (fonksiyonunu) iki ana temelde yürütür: Birincisi din kültürü, bu bilgiye yöneliktir. Dini düşünce, dini davranış, dini bilinçlenme ve tutumlaşma vb.leri bu kısımdan sayılabilir. O nedenle İlahiyat Fakültesi mezunları bu gerçeği hiç unutmayacak biçimde yetişerek görev ve sorumluluk olarak dinin bu işlevini yerine getirebilirler. Dinin bu işlevine ilişkin öğretim ve eğitim, İlahiyat Fakültelerinde ve imam-hatip okullarında verilir.

İkincisi ise, iman ve ibadettir. Bu ise, inandığı yüce varlığa "yöneliş" ve "teslimiyet"tir. Bu kısım ibadetlerde ve dualarda doruk noktasına ulaşarak sürer. Dinin bu işlevi özel gruplarda, tarikatlarda ve cemaatlerde verilir.

Türkiye Cumhuriyetinde Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Cami ve Mescitlerde görev yapmak üzere ve İlköğretim ve Orta Öğretim okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerini okutmak üzere ilahiyatçılar yetiştirilmesi, ülkemizin gerçeği olarak zorunluluk arz etmektedir. Çok

Partili siyasal yaşama geçme süreci öncesinde İlahiyatçı yetiştirilmesi uygulamaya konmuştur ve daha sonraları sayıları artarak sürmüştür.

İlahiyatçı, ilahiyat fakültesinde veya eşdeğer öğretim ve eğitim kurumlarında eğitim görmüş olan herkesi kapsayan, hatta geniş anlamda özel dini eğitim alanları da kapsayan bir kavram olarak kullanılabilir. Biz burada İlahiyat Fakültelerinde okuyan ve mezun olan ilahiyatçıları incelememizde esas alacağız.

1.İlahiyatçıda Meslek Sevgisi Olmalıdır.

İlahiyatçı, ilahiyatçılık mesleğinin gereği ve vazgeçilmez olarak, mesleğine yönelik, içten mantıksal ve duygusal olarak çok güçlü ve hatta tutku halinde bir sevgiye sahip olmalıdır. Bu meslekte olmaktan ve bu mesleğin parça parça sorunlarından veya tümünden yaşamında haz almalı, içten fışkıran bu sevgisini, uygulamaktan ve açığa vurmaktan zevk ve mutluluk duymalıdır. Çünkü, sevgiyi temel almayan hiçbir şey, insanı yaşamında başarıya götürmez ve asla mutlu etmez. Hele İlahiyatçılık veya din adamlığı gibi, tamamen soyut kavramlara dayanan ve herkesin alabildiğine inanç ve yorum serbestisine sahip olduğu dinin mesleğini bir meslek olarak sürdürmek oldukça zordur. Bu meslekte, öyle dışardan görüldüğü ve bilgisizlerin ve ilgisizlerin söylediği gibi, “insanları din adına konuşur ve istediğiniz yöne kitleleri sürüklersiniz anlayışı” doğru değildir. Çünkü kitleleri sürüklemek, bir yönden onlarla diğer yönden onların sorunları ile doğrudan bütünleşmekle olur. O bütünleşmek de ancak sevgi temelinden yükselir.

Sevgi, kendimiz dışında olan bir şeye içimizden gelen bir enerjiyle etken(aktif) olma sürecidir. Sevgide beklenti yoktur. Bizden dışa özveri ve akış vardır. Bu hayal ve düşüncede başlar; bakışmak, dokunmak ve karşılıklı iletişimle sürer ve de sonsuza uzanır. Kişiler o nesneden ayrılırlar bile o sevgi sürecinin etkileri hayal ve düşünce aleminde etkinliğini korur. Sevgide beklenti olamayacağı için karşı koyma ve direnme yoktur. Bir başka açıdan sevgi, kişinin tüm benlik ve varlığıyla nesneye akışıdır. Bu akışta her hangi bir beklenti, karşı koyma, ihtiras ve egemen olma isteği sevginin arızı bir durumudur ve bu durumda sevgiden söz edilemez. Bu sevgi ister çok basit bir nesneye, isterse bir insana, anneye, babaya, kardeşe, dedeye, nineye veya sevgiliye, isterse bir mesleğe olsun hiç fark etmez; hep aynı kural geçerlidir.

İnsan, önce kendini sevecek ve kendisine saygısı olacak . Kendini sevmeyenin ve kendisine saygısı olmayanın başkasını sevmesi ve başkalarına saygılı olması beklenemez, zaten olanaksızdır. Aynı durum ilahiyatçı için de geçerlidir. Bu anlamda ilahiyatçı da önce kendisini sevecek ve kendisine saygılı olacaktır.

İlahiyatçılık mesleği çok rahat olan bir meslek değildir. Sevgi ve özveri ile yapılabilecek bir meslektir. İnsanlara, din, dil ve ırk farkı gözetmeksizin ve hiçbir karşılık beklemezsizin yardımcı olmaktır. İnsanların çok çeşitli ihtiyaçları ve durumları oluyor. Sınırsız ve çok çeşitli ihtiyaçları olan insanlara, sınırlı olanaklarla yardımcı olmak oldukça zor bir iştir. İlahiyatçılar mesleklerini sürdürürken çoğu kez “ keşke ilahiyatçı olmasaydım” demek durumunda kalırlar. Bu zorluğu güçlü meslek sevgisi ile giderebilirler. Bunun İslam Tarihindeki adı “Allah rızası için amelde bulunmak”tır. Bu ilke, başından itibaren tüm Müslümanlar arasında Hz. Muhammed’den günümüze kadar canlı bir biçimde yaşamaktadır. Bu anlayış dervişlere, erenlere, sûfilere, hocalara, hacılara, alimlere, müftülere ve kadınlara yönelik uygulama ilkesi olmuştur.

İlahiyatçılığın önünde çok zorlu bir sorun olan meslektaşların birbirlerini çekememeleri ve kıyasıya mücadeleyi kaçınılmaz kılan kitleyi etkileme ve peşinden sürüklenme veya populist iktidar anlayışının doğurduğu zararların önüne meslek sevgisi ile geçilebilir. İlahiyatçılar, yaşamlarında çoğu kez “ah şu meslekte olmasaydım, ben bu sözleri çekermiydim” diyerek, sabretmek ve yutkunmak zorunda kalırlar. Bu duruma sabırın, ancak güçlü bir meslek sevgisiyle gösterilebilir.

İslam İlahiyatçılarının diğer dinlerdekinden farklı yanı vardır. İslam’da “ruhbanlık”⁵ olmadığı için İslam dini hakkında herkes yorum yapma ve söz söyleme hakkına sahip olduğuna ve özellikle insanlarımız kendi inançlarının ve dini görüşlerinin en doğru olduğuna inandıkları için görev yapan veya uzman ilahiyatçılara bu görüşlerini dayatırlar. Bazen dışardan da beslenerek veya siyasal ve ekonomik destek alarak güç kazanan bu dayatmalar da ilahiyatçılarımızın dosdoğru görev yapmasını ve mesleğini icra etmesini zorlaştırmaktadır; bazen de olanaksız hale getirmektedir. Bu güçlü zorluk karşısında doğru davranışı sürdürmek ancak meslek sevgisi ile olur ki, bunun İslam’daki adının da “Allah rızası için amel yapmak” olduğunu ve günümüzde de yaşamını sürdürdüğünü yukarıda belirtmiştik.

İlahiyatçılık mesleği, evrensel değeri olan din kurumu nedeniyle evrensel hareket etmek durumundadır. Oysa her ilahiyatçının kendi yaşadığı ülkenin yasaları, siyasal, sosyal ve stratejik ilkeleri vardır. İlahiyatçı bazen uluslararası konularda yasal ikilem ve sıkıntılar karşısında hem mesleğini evrensel değerlere göre yapmak hem de ulusal devletinin ilkelere uymak durumunda kalmaktadır. İlahiyatçı, İslam açısından bakılınca, önce kuşkusuz kendi ailesinin, komşusunun ve ülkesinin ilkeleleriyle uyumlu olmak zorundadır. Evrensel değerleri korumak, ancak ken-

⁵ İsmail b. Muhammed e'l- 'Aclûnî, Beyrut,1352, **Keşfu'l-Hafa**, C.2, s.510; **Şerhü Sünen-i İbn Mâce**, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1405, C.1, S.289

di ülkesinin ve ulusunun değerlerini korumak ve onlara saygı duymakla mümkündür. Burada meslek sevgisi devreye girerek uyum sağlamaya katkıda bulunacaktır.

İlahiyatçı da bir insandır. Kişisel istekleri, arzuları, tutkuları, duyguları, maddi ve manevi çıkarları ve populist ve egemen olmak gibi hırsları olabilecektir. İlahiyatçı bunları ancak meslek sevgisi ile denetleyebilir.

İlahiyatçı her konumda ve durumdaki insanlarla içten samimiyetle ilgilenmek ve olanaklar el verdiğince onlara yardımcı olmak zorundadır. İnsanlar, isteklerini karşısındakinin durumunu göz önünde tutmaksızın dile getirirler ve çözülmesini isterler. Oysa ilahiyatçının o isteği yapması veya çözüm bulması mümkün olmayabilir. İlahiyatçı, o insanı veya insanları doğru biçimde yönlendirmede öz veride bulunmak durumundadır. Bu tür istekleri sabrederek yapmak veya insanları iyiye yönlendirmek ancak meslek sevgisi ile olabilir.

İlahiyatçılar, genelde fakir ailelerden gelenlerdir. Dolayısıyla yardım etmek için ekonomik olanakları, olanları etkilemek ve onlardan yardım alarak veya yönlendirerek yardım almak durumundadırlar. Bu durumda ilahiyatçıların ekonomik gücü olanlara boynu eğik anlamına gelmektedir. Bu toplumsal konumundaki olumsuzluğu olumlu duruma çevirebilmek için kutsal durumu harekete geçirmek zorunda kalmaktadır. Özellikle akçalı yani paralı işler sonucu ne denli verimli, somut ve hayırlı olursa olsun, ilahiyatçının saygınlığına küçültücü yönde zarar vermektedir. Bu onur zedeleyici değerlendirilebilecek duruma da yine ancak meslek sevgisi ile dayanmak ve katlanmak mümkündür. Aslında kabul etmek gerekir ki, bütün sivil örgütlenmeler böyle yardım toplamakla oluşturulmaktadır.

İlahiyatçılık mesleği çok disiplin isteyen ve özellikle halkın göz önünde göz ucuyla takip ettiği bir meslektir. Bu nedenle İlahiyatçıların, yemeleri, içmeleri, konuşmaları, gezmeleri, her türlü tutum ve davranışları gözlem altındadır. Bu gözlem altında olmak sıkı bir baskı ve denetim altında olmak psikolojisini getirir. Söz gelimi, ilahiyatçının sigara içmesi, tavlama ve satranç oynaması ve giyinişinin, hal ve hareketlerinin İslam dinine uygun olup olmadığı gibi hususlar, değer yargılarının hedef alındığı durumlardır. Bu, aleni veya gizli de olsa, ilahiyatçı için bir baskı altında olma durumudur. Bu baskıya ancak meslek sevgisi ile katlanılabilir.

İlahiyatçının, her zaman insanları affedici, onlara hoş davranıcı ve örnek olacak anlayışı, diğer insanlara oranla, haklı oldukları durumlarda bile, başkalarına karşılık vermesi de kısıtlanmaktadır. Haklarının kısıtlanmasına razı olma gibi bir durumun doğurduğu rahatsızlığı aşma da ancak meslek sevgisi ile mümkündür.

İlahiyatçılar, görevi veya yaşamı gereği ilişkide bulunduğu insanları sevmek için tanınmalıdır; adreslerini alarak onlarla yüz yüze görüşmelidir. Doğrusu, zaman zaman hal hatır sorması, telefonla araması, yemeklerde veya düğünlerde veya başka etkinliklerde görüşmesi ve sıcak ilişkilerde bulunması, ilahiyatçılık mesleğinin gereğidir. Hedef, meslek sevgisi olmalıdır ve başka hedef ve amaçlar bu ilişkiye yüklenmemelidir. Zorunlu olan veya normal ilişkilerde başka hedefler ve amaçlar varsa, onlar ayrı tutularak, açıkça belirtilmelidir. İlahiyatçının yönünü ve çizgisini sürdürmede tutarlılığı ancak meslek sevgisinin desteği ile olabilir.

2. İlahiyatçı Ahlaklı Olmalıdır

Her işte ve meslekte ilk koşul olarak arandığı gibi, ilahiyatçı da güzel ahlak sahibi olmalıdır. Tüm tutum ve davranışlarında ahlaklı olduğu açıkça görülmelidir. Özellikle ilahiyatçılık ahlaklı olmayı vaz geçilmez ilke olarak görmektedir. Ahlak, çocukluktan itibaren aile, okul ve toplumda yılları arkasına alarak kazanılır. Bu bağlamda, ahlaklı olmak konusunu işleyen ahlak ve erdem konusunda yazılan eserleri okuyarak ahlak bilinci kazanılır, güzel ahlak gelişir; bunun sonucunda da insan olgunlaşır. Yüce Allah'ın, Kur'an'da "Sen(Hz. Muhammed), en yüksek ahlak üzerindesin."⁶ Ayeti ve Hz. Muhammed'in "Ben en yüksek ahlakı tamamlamak üzere gönderildim"⁷ buyurması, İslam İlahiyatçılık mesleğinde ahlaklı olmanın zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

3. İlahiyatçı Sabırlı Olmalıdır

Sabır, kişinin ani ve aceleci hareketlerini denetimli yapması için içten gelen ve bedenimizin tüm davranışlarını bilinçle denetleyen bir fren sisteminin işleyişidir. Sabır dediğimizde bu durum akla gelmelidir. Kur'an'da, yüce Allah'ın birçok ayeti sabrı vurgulamaktadır:

"Gerçekten insan ziyandadır. Ancak iman eden ve Salih amel işleyenler ve birbirine hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır"⁸

"Allah'tan yardım isteyin ve sabredin"⁹

"Rabbimiz üzerimize sabır yağdır"¹⁰

Sabırla ilgili benzer durum, hadislerde de vurgulanmaktadır. Bu hadislerden bir örnek vermekle yetinelim:

Hz. Peygamber, şöyle buyuruyor:

⁶ Kur'an: Kalem, 68/4

⁷ Malik b. Enes, **Muvattâ'**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, "Hüsnü'l-Hulk", Hadis No:1; Ebu Bekr e'l-Heysemî, **Mecmu'u'z-Zevâid**, Beyrut, 1986, C.9, s.15

⁸ Kur'an:el-Asr, 2-3

⁹ Kur'an:el-A'raf, 128

¹⁰ Kur'an:el-A'raf, 7

“...Bir kimse sabretmek isterse, Allah, ona sabır verir. Allah, hiçbir kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir şey verememiştir”¹¹

Ani ve aceleci hareketlerin yaşamımızdaki acı sonuçları hep gözlerimizin önünde durmaktadır. Bunun, somut örneği trafik kazalarıdır. Sürücülerin daha dikkatli ve sabırlı olmaları ile kazaların önüne geçilebilir.

Güzel bir anekdotta bu gerçek şöyle vurgulanır: “Karıncaya sormuşlar, dağa tırmanıyorsun, ne yapmak istiyorsun? Karınca, dağı ova düzeyine indirip düzeltereğim. Aklına yatmadı sanıyorum, oysa bana zaman verilirse, bunu başaracağımdan kuşkunuz olmasın.”

Hepimizin yakından bildiği ve deneyimlediği gibi, çocuklarımızın büyümesi, torun sahibi olmamız hep sabırla bekleyişin sonunda kavuştuğumuz mutlu durumlardır.

4. İlahiyatçı Özverili Olmalıdır

Hedef kitlesi insan olan ilahiyatçı, her yönüyle, fedakâr olmak zorundadır. Hz. Muhammed, Mekke’li müşriklerin “Sen davandan vaz geçersen, seni başkan yaparız, seni en güzel kızla evlendiririz, sana para verir, seni en zengin yaparız.” demelerine karşın, onun “sağ elime güneşi, sol elime ayı verseniz, bu davadan vaz geçmem.” demesi, büyük özverinin en belirgin olanıdır.¹² Atatürk’ün kendisini halife seçmek isteyenlere karşı “Cumhuriyet” yönetim biçimini seçmesi de büyük fedakârlık örneğidir. İlahiyatçı geçici çıkarlar yerine özveri gerektiren tutum ve davranışlarda bulunmak zorundadır. Bugün bağımsız yaşamamızı kendisini bu yurdun savunması ve bağımsızlığı için adayan şehitlerimizin canlarıyla yaptıkları fedakârlıklarına borçluyuz. Anadolu’yu Türkleştiren Orta Asya’dan Anadolu’ya ilk gelen erenlerin fedakârlıklarıdır. Öyleyse, ilahiyatçı özverili olmak zorundadır.

5. İlahiyatçı İyi Örnek Olmak Durumundadır

İlahiyatçıların etkisi sadece yaşanan dünya ile sınırlı olmadığından dolayı insanları çok etkilediği bilinen bir gerçektir. Bazı zamanlarda ve durumlarda, ilahiyatçı geçmişe ibretle bakmada, şu anı iyi değerlendirmede ve geleceğe yönelik beklentileri olumluya çevirmede çok büyük önem taşımaktadır.

¹¹ Muhyiddin-i Nevevî, **Riyazü’s-Sâlihîn**, Çev.: Kıyamuddin Burslan ve H.H. Erdem, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1976, C.1, s.52-53, Hadis No:26

¹² Neşet Çağatay, **Başlangıçtan Abbasilere Kadar İslam Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1993, s.175

İlahiyatçı, kendi kendini denetleyen iyi biri olmalıdır. Hazreti peygamberden aktarılan bir kutsî hadiste bu gerçek şöyle dile getiriliyor: "Kim kendini bilirse, Rabbini bilir"¹³

Kendisi kitap okumayan bir ilahiyatçının huzurundakilere kitap okumayı öğütlemesi ne kadar etkili olabilir? Onun, huzurundakileri kütüphaneye öncülük ederek götürmesi ve orada onlarla kitap okuması daha etkili olur. Söz gelimi, ağzında sigara olan bir insanın sigara içmek sağlığa çok zararlıdır demesinin etkisi olmadığı gibi, kendisi iyi örnek olmayan bir ilahiyatçının da etkisi olmaz ve insanları iyiye yönlendirmesi başarılı sonuç vermez. İlahiyatçı, insanları kitap okumaya yönlendirmelidir. Sadece okumaya değil, yazmaya da yönlendirmelidir. Okuyan insan kendi bilgi ve görüşlerini aktarmasını ve kalemle anlatmasını öğrenmelidir. Okuduğunu anlamada beceri geliştirdiği gibi, anladığını veya görüşlerini yazı ile anlatmada da becerisini geliştirmelidir. Çünkü, okuyan insan bilgi almaya ve sonuçta kendini iyiye yönlendirmeye alışır.

6. İlahiyatçı İnsanların Ruhsal Durumunu İyi Anlamalı ve Onlara ona Göre Davranmalıdır

Her insanın kendine özgü bir yaşam çizgisi, kimliği, kişiliği, fizyolojik ve ruhsal yapısı ve hedefi vardır. Bir insanla sağlıklı ilişki kurmak için, onu iyi tanımak gerekir. Bu da ancak o kişinin ruhsal yapısının bilinmesiyle mümkündür. İlahiyatçı huzurunda bulunan insanların psikolojik durumlarını iyi anlayarak hareket etmelidir. Kendisini merkez alarak insanların kendisine gelmesini beklemek İslam ilahiyatçısına asla yakışmaz. Bu doğru olsaydı, Hz. Muhammed, Hira dağında veya evinde insanların gelmesini beklerdi. Halbuki o, insanların ayağına gitmiş, onları Allah yoluna çağırmıştır. Onların düzeyine inerek İslamı anlatmış ve anlatılmasını buyurmuştur.

"inzilunnase menazilehum"

"İnsanlara düzeyine inerek ilişki kurunuz"¹⁴

Hız Peygamber, insanlara anlayacağı biçimde konuşulmasını şöyle bildirmektedir:

"Kellimunnase ala kadri 'ukûlihîm"

"İnsanlara anlayacağı biçimde söyleyiniz"¹⁵

¹³ e'l-'Aclûnî, **Keşfu'l-Hafa**, C.II, s.262

¹⁴ e'l-'Aclûnî, **Keşfu'l-Hafa**, C.I, s.241; Süleyman b. E'l-Eş'ab Ebu Davud e's-Sicistânî, **Sünen-i Ebi Davûd**, Dâru'l-Fikr, Tarihsiz, C.4,S.261; İbrahim b. Muhammed e'l-Hüseynî, **e'l-Beyan ve't-Ta'rif**, Dâru'l-Kütübi'l-'Arabî, Beyrut,1401,C.1, s.299

¹⁵ e'l-'Aclûnî, **Keşfu'l-Hafa**, C.I, s.225; Ebu Şüca Şiruye b.Şehredar b.Şiruye e'd-Diylemî, **e'l-Firdevs bi-Mesur e'l-Hitab**, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, Beyut,1986,C.I,s.398

7. İlahiyatçı Alanı ile İlgili Yeterli Bilgi ve Beceriye Sahip Olmalıdır

İlahiyatçı İslam Dini alanı ile ilgili temel bilgileri yeterli ve profesyonel bir biçimde almış olmalıdır. O, Kur'an okuma, dinî ibadetleri yönetecek bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Alan bilgisi temel olmakla birlikte alan bilgisini aktaracak beceriye yani mesleki formasyona sahip olmalıdır ki, insanlara, yararlı olacak biçimde ulaşabilsin. Bilgileri aktarmaktan yoksun bir ilahiyatçı, bilgisi ne düzeyde olursa olsun, sonuca ulaşamaz.

Bir ilahiyatçının insanlara etkin olabilmesi için mesleki formasyonunu geliştirebilmesi doğrultusunda cansız varlıklara ders anlatma ve onlara vaaz etme alıştırmaları yararlı olur. Bunun için, söz gelimi, bir yandan da kitle iletişim araçlarını kullanabilme yeteneğini artırabilmesi için, tiyatro dersi alabilir. Dahası; halk tarafından beğenilen ilahiyatçıları izleyerek alan bilgi aktarımı becerisini geliştirebilir.

8.İlahiyatçı Temel Olmak Üzere Ayrıntılı Bir Biçimde İslam Tarihi Bilgisine Sahip Olmalıdır

İlahiyatçının, İslam Dini'ni özellikle tarihsel süreciyle aktarabilmesi için iyi bir İslam Tarihi bilgisine sahip olması gerekir. İslam Dini 27 Şubat 610 yılından 8 Haziran 632 yılına kadar¹⁶ bir süreçte tamamlandığına göre bu süreçte kullanılan yöntemlerdeki ana ilkelerin günümüze ışık tutacağı açıktır. Bu açıdan ilahiyatçının İslam Tarihi, Hz. Muhammed'in yaşamı, ve o dönem Dünya Tarihi ve Ortadoğu Tarihi bilgisi, yeterli düzeyde olmalıdır.

İslam Tarihçiliği Türk Ulusu açısından özellikli bir konuma sahiptir. Türklerin İslamiyet'i kabulü ile Türkler birçok Müslüman Türk Devletleri kurmuşlardır. Bunlara göz atmakta yarar var. Mısır'da kurulan Tuluniler, İhşidiler Devletleri; İdil (Volga, Bulgar Devletleri; Orta Asya'da kurulan Karahanlılar, Gazneliler Devletleri; Hindistan'da kurulan Delhi Sultanlıkları Babürlüler; Orta Asya-İran, Anadolu-İrak ve Suriye alanlarında kurulan Harezmişahlar; Atabeylikler, Selçuklular ve Osmanlılar kurulan Müslüman Türk devletleridir.¹⁷

İslam Tarihi bilgisinin yanı sıra "Siyer" ve "Meğâzi" bilgisinde de güçlü olmalıdır.¹⁸

9.İlahiyatçı Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeleri İzlemeli

¹⁶ Carl Brockelmann, **İslam Ulusları ve Devletleri**, Çev.:Neşet Çağatay, Türk Tarih Kurumu, Ankara,2002,s.28

¹⁷ Erdoğan Merçil, **Müslüman -Türk Devletleri Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara,1993,s.7 vd

¹⁸ Zekeriya Kitapçı, **Yeni İslam Tarihi ve Türkistan**, 2.Basım,İstanbul,1994,s.55 vd

İlahiyatçı, zamanın bilimsel ve teknolojik gelişmelerini diğer insanlardan önce öğrenmelidir. Çünkü, o insanları yönlendirebilmesi için kendisinin o insanlardan önce, güncel konuları öğrenmesi ve uygulamaya geçmesi kaçınılmazdır. İnsanların bu gelişmelere ayak uydurmasını öğütmesi ve onlara örnek olması ancak kendisinin bu gelişmeleri izlemesi ve bilip becermesi ile mümkündür.

10.İlahiyatçı Güncel Genel Kültüre Sahip Olmalıdır

İlahiyatçının, yaşadığı yörenin ve insanların kültürünü iyi bilmesi gerekli olduğu gibi, dünya ile ilgili genel kültür bilgisine sahip olması gerekir. O, sadece İslam Dini konusunda değil, farklı konulardaki genel kültüre de sahip olmalıdır.

İlahiyatçı, gazete ve TV programlarını izlemeli ve günceli yakalamaya gayret etmelidir. Zira, huzurunda bulunan insanlar, o günün güncel olaylarının yoğun olduğu ortamda yaşamaktadırlar ve o olayların etkisinde kalmaktadırlar. Bu insanları etkileyecek ilahiyatçının onları başka nelelerin, ne biçimde etkilediğini bilmesi zorunludur. İlahiyatçı, değişik türden etkenleri eleyerek insanlara yararlı olanları telkin etmek durumundadır.

İlahiyatçı ansiklopedik bilgilere de zaman zaman başvurmalıdır. İnternet ağından yeterince yararlanmalı ve çağdaş bilgilere ulaşmalıdır.

11.İlahiyatçı Toplumsal Katılımcı Olmalıdır

İlahiyatçı, insanlarla, halkla, gençle, yaşlıyla, bayanlarla, erkeklerle, her meslekten insanla, her kuşaktan ve her boydan insanlarla beraber olabilmelidir. O, çocukla çocuk, büyükle büyük olmalıdır.

İlahiyatçı, okumanın, öğrenmenin ve İslam Dinini bilmenin sadece sınav için veya sevap kazanmak için veya ahirete yönelik olmayıp, aynı zamanda yaşadığımız dünya için de gerekli ve yararlı olduğunu insanlara iyi aşılamalıdır. Bu cümleden olarak, düşkünlere, fakirlere, kimsesizlere ve okumak isteyenlere yardımcı olmalıdır. İlahiyatçı halktan kopuk olmayan ve halkla bütünleşen bir yöntem izlemelidir. İnsanları barıştıracak bir güvenceye sahip olmalı, küskünleri, dargınları barıştırmalı ve dostlukları kuvvetlendirmelidir.

12. İlahiyatçı Spora Katılmalı ve En Az Bir Dalda Profesyonel Düzeyde Kendini Geliştirmelidir.

İlahiyatçı, insan sağlığı ve yaşamı için çok önemli olan sporda kendisini geliştirmiş olmalıdır. Çünkü spor bedenin zinde olmasını sağlar, insan topluluklarını çeşitli yarışlar, turnuvalar veya benzeri etkinlikler nedeniyle kaynaştırmak, sporla daha kolay olmaktadır. Sağlam kafanın sağlam vücutta bulunduğu gerçeği sadece söz olarak değil, bilimsel gerçeğe bulgu olarak karşımızda durmaktadır.

Spor insanlara hareketlilik kazandırır. Bu hareketlilik hem sağığıımıza hem de toplumsal kaynaşmamıza katkıda bulunur.

SONUÇ

İlahiyatçı, tüm sorunlarının üstesinden gelecek bilgiye, beceriye, inanca, duyarlılığa, kimlik ve kişiliğe sahip olmalıdır. İnsanları ileriye götürebilmesi için kendisi her alanda önde ve örnek olmalıdır.

ABSTRACT

The Responsibility of the Graduated Theological Students

This article deals with the professional responsibility and qualities of the students graduated from the faculties of theologies. It discusses that there are great global problems threaten the whole world in our day and for this reason, the graduated students from those faculties have a great responsibility and role towards the society. However, in order to do a successful duty and commit their responsibilities in the society, these graduated students should have some features. First of all, they should like their jobs. In addition, they should be sincere, well educated, ethical, and good examples in the community.

Key words: faculties of theologies, qualities of the students
